

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фізичної географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальних робіт
«26» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА (СЕО) Й ОЦІНКА ВПЛИВУ
НА ДОВКІЛЛЯ (ОВД) В ПЛАНУВАННІ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ

для студентів

галузь знань 10 природничі науки
спеціальність 103 – Науки про Землю
освітній рівень бакалавр
освітня програма Геоекологія та екосистемні послуги
вид дисципліни вибіркова
Блок дисциплін Маркетинг екосистемних послуг

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр	8
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач:

Білоус Людмила Федорівна, кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичної географії та геоекології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__ р.
підпис ПІБ

на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__ р.
підпис ПІБ

КИЇВ – 2026

Розробник: Білоус Людмила Федорівна, кандидат географічних наук,
доцент, доцент кафедри фізичної географії та геоєкології

ЗАТВЕРДЖЕНО
«25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри

 доц. Людмила БІЛОУС

Протокол № 1 від «25» серпня 2026 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 5 від «26» серпня 2026 р.

Голова науково-методичної комісії  доц. Наталія КОРОГОДА

«26» серпня 2026 р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни: формування у студентів базових знань щодо коректного наукового й творчого розв'язання складних спеціалізованих задач пов'язаних з експертними дослідженнями довкілля (СЕО, ОВД) та практичного бачення предметного використання експертних знань. Зокрема, в практиці аналізу стратегічних програм розвитку територій та проектів господарської діяльності. А також розуміння можливостей застосування сучасних теоретико-методичних засад геоecологічної експертології до пізнання станів ландшафтів та прогнозування ймовірних змін в результаті впровадження конкретних стратегій та проектів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. знати ключові положення теоретичних засад географічних дисциплін, що викладаються впродовж 1-7 семестрів (геоморфологія, ґрунтознавство, біогеографія, ландшафтознавство, ландшафтна екологія тощо). Зокрема, тих що стосуються розуміння стану довкілля. А також спеціальних дисциплін, зокрема, природоохоронне законодавство та екологічне право, геоінформаційні технології в геоecології та аналізі сервісів довкілля, дистанційне зондування Землі та ін.
2. вміти застосовувати принципи, підходи й методи пізнання географічної організації територій й простору буття сучасних ландшафтів;
3. володіти методиками географічного аналізу й синтезу, базовими знаннями картування територій, методами статистичного й математичного аналізу

3. Анотація навчальної дисципліни: вивчення дисципліни дозволяє отримати знання теоретико-методичних геоecологічних засад СЕО й ОВД та їх пізнання в зв'язку із законодавством України в галузі оцінки геоecологічних ризиків впровадження стратегій розвитку територій та проектів господарювання. Ці знання необхідні студентам для усвідомлення екологічної політики держави, врахування екологічних пріоритетів при здійсненні виробничої діяльності, грамотного проведення еколого-експертних робіт. Обізнаність студентів з основними положеннями й процедурами СЕО й ОВД необхідна для їх становлення як висококваліфікованих спеціалістів, які б володіли компетентностями з пізнання функціональних взаємозв'язків між господарською діяльністю людини і компонентами природних екосистем, вміли організувати екологічно безпечну діяльність об'єктів господарювання та сприяти гармонічній природно-господарсько-соціальній організації територій міст, об'єднаних територіальних громад, регіонів. Розділи дисципліни з методології СЕО та ОВД передбачають вивчення системи принципів та підходів до практичного здійснення геоecологічної оцінки (аналітичного дослідження вмісту основних видів забруднень в ґрунті, атмосферному повітрі, водоймах тощо).

Релевантність процедур СЕО та ОВД є передумовою запобігання несприятливому впливу антропогенної діяльності на стан довкілля та здоров'я людей. А також є передумовою економічного реагування на екологічні ризики та ситуації

4. Завдання: забезпечити набуття студентами загальних та фахових компетентностей.

Зокрема, здатності до:

- реалізації своїх права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК01);
- застосування знань у практичних ситуаціях (ЗК03);
- Здатність працювати в команді. (ЗК09);
- застосування базових знань фізики, хімії, біології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні Землі та її геосфер (ФК02).
- Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності. (ФК09)
- опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем (ФК13).
- оцінювання та прогнозування стану геосистем в умовах зростаючого антропогенного тиску (ФК17).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	теоретико-методичні засади СЕО та ОВД. Об'єкт, предмет та суб'єкт. Значення в екологічній політиці держави	лекція, практичне заняття, аналітична робота	усне опитування (пояснення основних понять та методів), тестування (не менше 60% правильних відповідей), контрольні роботи (виконання та захист усього комплексу робіт), іспит (не менше 60% максимальної)	5%
1.2	географічні та законодавчі засади регулювання СЕО та ОВД. Роль громадського контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.3	зміст системи екологічних стандартів якості довкілля в процедурах СЕО та ОВД	лекція, практичне заняття,		5%
1.4	система міжнародних та національних стандартів якості довкілля, стан та	лекція, практичне заняття,		5%

	особливості впровадження й використання для СЕО й ОВД	аналітична робота	кількості відведених балів)	
1.5	поняття: екологічного й геоекологічного стану довкілля в процедурах СЕО та ОВД; параметричні характеристики	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.6	специфіка експертної діяльності СЕО та ОВД при вивченні стану атмосферного повітря, ґрунтів, земельних ресурсів, природних та штучних водойм, біоценозів, геосистем	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.7	особливості становлення, зміст й призначення СЕО й ОВД. Планування екосистемних послуг	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.8	особливості експертної діяльності в ході екологічного інспектування господарюючих суб'єктів	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
1.9	зміст та значення СЕО та ОВД для природоохоронного моніторингу та планування екосистемних послуг	лекція, практичне заняття, аналітична робота		5%
2.1	застосовувати критичне мислення, аналіз природничо-географічної інформації для синтезу знань про стан довкілля	практичне заняття, аналітична робота	усне опитування (пояснення основних понять та методів), тестування (не менше 60% правильних відповідей), контрольні роботи (виконання та захист усього комплексу робіт), іспит (не менше 60% максимальної кількості відведених балів)	до 35%
2.2	віднаходити конкретну предметну інформацію в системі стандартів якості довкілля	практичне заняття, аналітична робота		
2.3	характеризувати й розуміти особливості впровадження методик оцінки екологічного й геоекологічного стану довкілля	практичне заняття, аналітична робота		
2.4	Давати комплексну характеристику еколого-інспекційних звітів та звітів СЕО й ОВД	практичне заняття, аналітична робота		
2.5	характеризувати значення експертних оцінок стану довкілля в системах екологічного моніторингу	практичне заняття, аналітична робота		
2.6	оцінити роль громадськості у впровадженні експертиз якості довкілля	практичне заняття, аналітична робота		

3	комунікація: вироблення у студентів практичних навиків здійснення дослідження і вирішення актуальних проблем із застосуванням відповідних методів і прийомів отримання, зберігання й здійснення первинної обробки емпіричних даних та їх належного представлення за допомогою сучасних технічних засобів у вигляді причинно-наслідкового аналізу	<i>практичне заняття, презентація, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>усне опитування (пояснення основних понять та методів), тестування (не менше 60% правильних відповідей), контрольні роботи (виконання та захист усього комплексу робіт), іспит (не менше 60% максимальної кількості відведених балів)</i>	до 10%
---	---	---	--	--------

4 автономність та відповідальність: продемонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні та/або управлінські рішення при:

4	аналізі та прийнятті рішень щодо оцінки стану довкілля; організації процедури експертизи та інспектування стану довкілля для управлінсько-менеджментних потреб	<i>практичне заняття, дискусія, вирішення конкретних задач та ситуацій</i>	<i>усне опитування (пояснення основних понять та методів), тестування (не менше 60% правильних відповідей), контрольні роботи (виконання та захист усього комплексу робіт), іспит (не менше 60% максимальної кількості відведених балів), іспит</i>	до 10%
---	--	--	---	--------

Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.9	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3	4
Програмні результати навчання (назва)																	
1. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер (ПР 06)	+		+	+	+	+	+			+		+				+	+

2. Аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах. (ПР10)	+		+	+	+	+	+			+		+				+	+
3. Знати і застосовувати теорії, парадигми, концепції та принципи в науках про Землю, відповідно до спеціалізації (ПР12)	+	+	+	+	+			+	+	+			+	+	+	+	+
4. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля, природокористування, організації екосистемних послуг (ПР16)	+	+	+	+	+	+	+			+		+				+	+
5. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів (ПР18)	+	+	+	+	+			+	+	+	+	+			+	+	+
Уміти прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництв на навколишнє середовище (ПР20)	+		+	+	+	+		+	+			+	+			+	+
Оцінювати стан, стійкість та надійність геосистем, вартість екосистемних послуг (ПР 22)	+			+	+	+	+			+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, виконання контрольних робіт та практичних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – **1.1 – 1.9 (знання)** – до 5% за кожен;

результати навчання – **2 (вміння)** - до 35%;

результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%;

результати навчання – **4 (автономність та відповідальність)** - до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна іспитом.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних

практичних робіт, опитуванні та виконанні контрольних робіт.

Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної теми. Практичні роботи захищаються по виконанню, відповідно до графіка проведення практичних занять.

контрольні роботи (КР) проводяться у тестовій формі. Студенти, які отримали за МКР меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають її.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1		ЗМ2	
	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів	Min. – 18 балів	Max. – 30 балів
Опитування	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10	«1» x 5 = 5	«2» x 5 = 10
Практичні роботи	«2» x 5 = 10	«3» x 15 = 15	«2» x 5 = 10	«3» x 15 = 15
Контрольна робота *	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5	«3» x 1 = 3	«5» x 1 = 5
«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. 1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань. * – усі модульні контрольні роботи (МКР) мають розрахунково-аналітичний характер				

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску - 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (рекомендований мінімум) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (60% максимальної кількості балів, відведених на іспит).

При простому розрахунку отримуємо:

	Змістова частина 1	Змістова частина 2	іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року

7.2. Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

7.3. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	самост. робота
Змістова частина 1. «Основи експертних досліджень якості довкілля»				
1	Тема 1. Теоретико-методичні засади СЕО та ОВД. Об'єкт, предмет та суб'єкт. Значення в екологічній політиці держави	2	2	6
2	Тема 2. Географічні та законодавчі засади регулювання експертної діяльності при СЕО й ОВД. Роль громадського контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища	2	2	6
3	Тема 3. Поняття: екологічного й геоекологічного стану довкілля. Система параметричних характеристик стану довкілля.	2	2	6
4	Тема 4. Теоретико-методичні засади екологічної й геоекологічної оцінки територій для СЕО та ОВД. Рівні територіального планування та експертні задачі	4	4	6
5	Тема 5. Експертно-інспекційна діяльності при вивченні стану довкілля (атмосферного повітря, ґрунтів, земельних ресурсів, природних та штучних водойм, біоценозів)	2	2	10
6	Тема 6. Зміст та значення експертизи та інспекції якості довкілля в природоохоронному моніторингу	2	2	2
Модульна контрольна робота №1				
Змістова частина 2. «Стандарти якості довкілля, еколого-інспекційна діяльність, СЕО й ОВД»				
7	Тема 7. Зміст системи стандартів в галузі управління якістю довкілля	2	2	6
8	Тема 8. Система міжнародних та національних стандартів якості довкілля, стан та особливості впровадження	2	2	6
9	Тема 9. Еколого-інспекційна діяльність. Зміст та значення	2	2	4
10	Тема 10. СЕО, стандарти та їх застосування	2	2	6
11	Тема 11. ОВД, стандарти та їх застосування	2	2	8
12	Тема 12. Євроінтеграційні перспективи екополітики України	2	2	2
Модульна контрольна робота №2				
	РАЗОМ	26	26	68

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:
 лекцій – **26 год.**; практичні заняття – **26 год.**,
 самостійна робота – **68 год**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Bilous L.** (2019) Strategic environmental assessment for the needs of environmental governance. Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Geografiya [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Geography], 1 (73), 5-9 (in Ukrainian, abstr. in English) – Режим доступу: http://visnyk-geo.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/03/Вісник_Географія_№73_5-9.pdf
2. **Білоус Л.Ф.,** Самойленко В.М. Геопросторовий аналіз: монографія. Київ: ТОВ «ДІА», 2026. 249 с. ISBN 978-617-7785-92-6
3. Самойленко Віктор, **Білоус Людмила.** Проектування геоінформаційних систем: підручник (електронна версія, англ. і укр.). Київ: Ніка-Центр, 2024. 254 с. ISBN 978-966-521-258-4
4. **L. Bilous, O. Havrylenko & A. Slipchuk** (2025) Transboundary Cooperation for Landscape Planning and Environmental Monitoring. European Association of Geoscientists & Engineers. Conference Proceedings, XVIII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», Apr. 2025, Volume 2025: 1-5: - Режим доступу: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2025510200>
5. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір: Монографія: У 2-х томах. Київ : ВПЦ «Київський університет». Т. 1. 2005. 431с.; Т. 2. 2005. 504 с.
6. Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. К., 1995
7. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» №2059-VIII - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19 - Text>
8. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» №2354-VIII- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19 - Text>
9. Оцінка впливу на довкілля та участь громадськості: аналітичний порівняльний огляд європейського й українського законодавства та рекомендації щодо впровадження європейських стандартів в Україні. / Львів: ЕПЛ, 2013. - 96 с. 12. Стратегічна екологічна оцінка: можливості для громадськості (посібник) / С. Шутяк [за заг. ред. О. Кравченко] - Видавництво «Компанія Манускрипт» - Львів, 2017. - 28 с. – Режим доступу: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/EPL_CEO_posibnik_Net.pdf
10. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля – Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Журнал, Протокол від 13.12.2017 №989
11. Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля – Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Перелік, Форма типового документа, Повідомлення, Оголошення, Звіт, Висновок від 13.12.2017 №1026
12. Самойленко В.М., **Білоус Л.Ф.,** Запотоцький С.П., Вішнікіна Л.П. (2025). Сучасний стан землекористування та антропізації Поліського краю. Український географічний журнал, 4 (132), 20-30: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.04.020>
13. Участь громадськості в процесі прийняття документів державного планування з питань, що стосуються довкілля (посібник) / Є. Алексєєва, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, С. Шутяк - Видавництво «Компанія Манускрипт» - Львів, 2017. - 72 с.– Режим доступу: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/EPL_Uchast_putannya_dovkillya.pdf
14. Хільчевський В. К., Забокрицька М. Р., Кравчинський Р. Л. Екологічна стандартизація та запобігання впливу відходів на довкілля : навч. посібник – К. : ВПЦ Київський університет, 2016. – 192 с.